

Acta synodi Groningensis ⁵⁾ anno 1619.

Also S. Gn. ende die E. E. heren Gedeputeerden van stadt Groningen ende Ommelanden einen synodum provincialem tegenss den 21 Junij binnen Groningen tho holden hebben uthgeschreven, sindt darup undergeschreven personen ter plattze ende tijdt erschienen, alss:

ex classe Groningana:

D. BERNHARDUS THEODORICI, p. in Groningen,

D. HUBERTUS BRUCHERUS, p. in Haren,

die E. hochgelehrde D. EGBERTUS HALBES, l. senior;

---

1) „[5]” naar YY.

2) „licentiaet” is later boven den regel bijgeschreven.

3) „Ruffelardt” YY heeft „Ruijffelaert”.

4) Hierop laat YY volgen: „Actorum synodalium anni 1618 finis”, ZZ „finis”.

5) Op „Groningensis” laat YY volgen: „quae est XXVII in ordine”.

ex classe Dammonensi:

- D. HILDO LAMBERTI, p. in Farmsum,
 D. REGNERUS WOLFJUS, p. in Weijwaert,
 D. BERNHARDUS INDEMA 1), p. in Hareckstede;

ex classe Loppersumana:

- D. HENRICUS HOUBINGIUS, p. upt Sandt,
 D. LAMBERTUS HENRICIDES, p. tot Wittewijrum,
 D. WILHELMUS WALRAVE, p. tot Westeremden;

ex classe Middelstumana:

- D. WOLFGANGUS AGRICOLA, p. in Bedum,
 D. ANDREAS STRAETMANNUS, p. in Suitwolde,
 D. JOHANNES ALBERTI, p. in Noortwolde;

ex classe Enrumana:

- D. BARTHOLOMAEUS BILLERBEKE, p. in Warffhusen,
 D. PETRUS CRUSIUS, p. in Saxenhusen,
 D. ADOLFUS STUKERUS, p. in Wetzinge;

ex classe Suithormiana:

- D. SAMUEL SMALTZIUS, p. in Suithorm,
 D. JOHANNES LUBBERTI, p. in Grijskercke,
 D. MARCUS MARSMANNUS, p. in Wijrum;

ex classe Oldamptina:

- D. WIGBOLDUS HOMERI, p. in Middewolda,
 D. REMBERTUS GEORGH, p. up die Meden,
 D. BERNHARDUS GOLDSWEERDEN, p. tot Bleijham.

2. Heft dn. WOLFGANGUS AGRICOLA, assessor dess vorigen synodi, in absentia dess gewesene praesidis den synodum mit dem gebett angefangen.

Darup sindt die credentzbriefen overgeleevert, ende iss censura morum over die anwesenden broedern geholden, ende iss nicht beswaerliches vorgefallen, darup jemandt sessie mochte geweigert worden.

3. Hierup iss man getreden tot die electie dess praesidis, assessoris et scribae, und sind bij die meeste stemmen geeligeret in praesidem D. BERNHARDUS THEODORICI, in assessorem D. ANDREAS STRAETMANNUS, in scribam SAMUEL SMALTZIUS.

4. Also die ordeninge tho predigen an het classis van Enrum gekomen iss, heft het classis angenomen up thokumpstigen Woenssdag den dienst te verwaeren, ende heft also D. ADOLFUS STUKERUS denselven verrichtet.

1) „Indema” YY heft „de Indema”

Sessio 2 antemeridiana et pomeridiana 22 Junij.

1. Na gedaen gebett heft D. praeses proponeret, oft het ock nödig, dat jemandt van den D. D. professoribus academiae in unse synodale vergaederinge gefordert worde.

Res. synodus, dat man het voor ditmael sal laten berusten ende verwachten die kerckenordening dess synodi Dordracenae om sick hiernaels daernae tho reguleeren.

2. Sindt twe uth unsen middel, alss D. WOLFGANGUS AGRICOLA ende D. BARTHOLOMAEUS BILLERBEKE affgefehrdiget om bij den E. E. herrn Gedeputeerden an tho holden, dat haere E. wolde believeen twe uth haeren middel tho senden om den synodo bij tho woenen.

Darup sindt in synodo erschienen die E. E. heren GEERT HORNKENS ende REMBT RENGERS.

3. Sindt die vorige acta dess synodi Dammonensis vorgekomen tho revideren ende nafolgende consideratien daerover gefallen int bijwesend der heren deputationum dess verledenen synodi, die up beghrend dess synodi sindt gecompareret ende up nafolgende puncten relaess gedaen.

4. Ad art. 6 sess. 2 werd befunden, dat D. STEPHANUS COHNIVS sijn testimonium examinis dem synodo noch haeren deputatis niet heft ver-toenet. Sal derenthalven noch gehalten sijn den thokumpstigen deputatis tho verthoenen.

5. Ad art. 11 sess. 2, dat die kerckengoeder nicht mochten misbruicket ende verfremdbet worden, darup hebben die deputati synodi ein seker register van kercken, pastorijen, vicarijen, praebenden, kosterijen ende calendengoederen int oosterdeel liggende 1), alss Hunsinga ende Fivelingoe dem synodo overgegeven, nae welches hiernamaels sal achtinge gegeven worden, dat na dit register nichts moege veralieneert worden.

6. Ad art. 3 sess. 3, van dat collectum dess pundtgröthes hebben die deputati synodi driehundert daler verleden jahr entfangen ende dieselvige der stadt Groningen op rente gedaen, jahrliex 21 daler daervoer tho genieten nae luith dess verzegelden brieves, van der stadt entfangen ende dem synodo vorgelesen. Daerop D. CORNELIVS HILLENIVS ein boeck verordineert, darin die rekenung van deser handelung sind angefangen tho noteren.

Bij dissem iss vorgestelt, oft niet die personen, so undertekent hebben ende noch niet betaelt, schuldig sind haere belovede penningen op tho brengen.

---

1) „liggende” ontbreekt in YY.

Res. synodus, dat dieselvigen sullen gehouden sijn nae luith haer egen handen tho bethalen, ende dat nae ordenung der articulen dieses wercks.

Entlicken also die anwesene broeders van haere classicale mitbroeders het pundtgroet voor die weduwen nae luith der articulen niet hebben mitgebracht, res. synodus, dat die tegenwoerdige heren broeders sullen gehouden syn nu ter plaetze nae ordenung der articulen haer gelt tho erleggen, ende die niet praesent hebben, sullen mit die andere classicalen, denen het die tegenwoerdige broeders sullen eerster gelegenheit tho weten doen, dat sie samptlick haer gelt sullen contribuieren met ock denselvigen, die daer hebben undertekent ende noch niet betaelt, bij cassatie van haere naem tegen thokumpstigen Jacobi, welcker werd sijn den 25 Julij, crleggen ende bethalen.

7. Ad art. 4 sess. 3 van den duivelbanner in den Dam wort het classis in den Dam ende einen ideren prediger vermaent achtinge op hem ende sine wercken tho geven, updat men etwas gewisses daervan mochte bekomen om dat der overheit over tho leveren.

8. Ad art. 1 sess. 4 van den schoelmeisters, so haer tractament van der provincie genieten, sullen jaerlicx den rentemeister testimonia van classe oder haeren predigern exhiberen.

Respondent 1) D. deputati synodi, dat sie bij dem E. rentemeister VERRUTIO hebben angeholden. Daerop antwoordt entfangen, dat hie hem hier-naemaels daerna wille reguleren.

9. Ad art. 4 sess. 4, dat geimpedieret moege worden, dat gene studenten uth dese provincie in der Jesuiten schoelen gesonden worden, hebben D. deputati hierin haer devoir ock gedaen, ende werd den volgenden ock belastet om bij die E. E. heren an tho holden, dat haer wolde believe haer plaacet, vor dissen hiervan gepubliceert, moege geexecuteert wordeu.

Ende bij desen siet ock het synodus vor goet, dat dem E. rentemeister wolde believe den D. deputatis daer ock kentnisse van te openen, dat sie mögen weten die namen van den alumnis studiosorum provinciae.

10. Iss ock noch den D. deputatis van dem synodo belastet bij tijden by den E. E. heren an tho holden, dat haer wolde believe door haer plaacaeten die vastelavenslopers ende bieren tho verbieden.

11. Ad art. 6 sess. 4, dat die schendlicke missbruicken im h. ehestandt moege afgeschaffet worden, res. D. deputati, dat disse sake doer

1) „respondent” naar YY. Onze cod. heeft alleen de verkorting „Rd.”

deselver vortreck na Hollandt up het synodus national. noch niet iss geremonstreert.

Belastet derenthalven synodus den folgenden deputatis hierover bij die E. E. heren an tho holden, dat die abusen mögen afgeschaffet worden.

12. Ad art. 2 sess. 5, dat die dootschlagers uth dese provincie mochten removieret worden, res. synodus, dat die D. deputati dar noch sullen achtginge up nehmen ende anholden, dat die placæten, bij die E. warffsheren genomen, ter executie moegen gestellet worden.

13. Ad art. 3 sess. 5 van die sake D. ADOLFI VAN BESTEN, woeveer hie met sijn process tegens den E. REINT ALBERDA ende SWEER HOENRICK 1) gekomen sij, refereren D. deputati, dat sie hebben den E. SWEER HOENRICK 1) na haere last angesproken, fragende oft hie bij sinen woorden wolde stendig bliven, die he van D. ADOLFO gespargieret hadde. Darop 2) geantwoordet, wat hie gesecht heft, waar tho sijn, maer dat hie hem niet will alss ein ankleger tegen D. ADOLFUM sisteren. Hefft dan bij desen het synodus voor goet gefunden, dat die D. deputati met hem ADOLFO wolden an die E. E. heren hofftmannen gaen, dat sine sake mochte verfordert worden.

14. Ad art. 6 sess. 5 van die combinatie van Marsum, an D. JOHANNEM LANTENIUM gedaen, wordt het classis van dem Dam tho reden gestelt, warumb het classis na luith der resolutie dess vorigen synodi die combinatie niet hebben gecasseert. Hijrup het classis haere verantwoordinge gedaen, dat het classis haer devoir naer luith der vorigen acten gedaen heft, dat sie nomlick D. LANTENIUM niet ad examen admitteert, veel weniger pro membro classis hebben accepteert, ehr ende bevoer he die combinatie hadde geresigneert. Dit gedaen sijnde, heft het classis hem admitteert ende pro membro classis accepteert. Darop hebben die van Marsum eine nije beropinge an hem weder uthgebracht.

Dat dusse selvige beropinge bethher noch iss getolereert, heft het classis disse oorsaken ingebracht: ten eersten dat die kercke musste bedient worden, ten anderen dat die siekentrüster in den Dam JAN WILCKES, die tot einen prediger tot Solwert is beropen ende na disse combinatie trachtete, niet konde thogelaten worden, dewile het classis hem den siekentroester inhabel ende unduchtig noch ter tijdt tot disse bedieninge achtete.

Het synodus dith verstaen hebbende injungeert den classi Dammonensi

1) „Hoerick” YY en ZZ hebben „Hoendrix”.

2) „darop” YY heeft „daarop hie”.

alssnoch ernstlick haer tho reguleren na die vorige resolutie ende die nije beropinge, so an LAXTENIUM gedaen, casseren.

15. Die saken JAN WILCKES siekentroester in den Dam selvest belangende, diewelcke tot einen prediger van die E. E. heren collatoren tot Solweert beropen iss, ende up disse beropinge ter benoemder plaetze, noch niet geexamineert synde, ohne consent dess classis geprediget ende die sacramenta geadministreert, konde hie niet van voorbenoemden classe tot den examen geadmitteert worden, ehr ende bevoer hie schultbekenninge gedaen hadde, welckes na luith classis protocol, darin sine actie wijthlöpig beschreven iss, opentlick gedaen ende umb vergiffnisse gebeden, darop het classis ein examen met hem angefangen.

Dith het synodus also verstaen ende op alle saken gelettet, so verordineret het synodus, dat twe van den deputatis synodi haer in den Dam verfögen solen umb dit examen bij tho wonen ende met den classe in der saken doen naer behoer.

Sessio 4 antemeridiana 23 Junij.

1. Fuis precibus iss die sake van den siekentröster JAN WILCKES in den Dam wederom vorgenommen tho revideren, ende na naerder deliberatie beschloten, dat vorbenoemde persone tegen ankumpstigen Frijdag, welcke werd sijn den 25 Junij, sal geciteret worden, darop ein citatie an hem verfehrdiget.

2. Iss men voortgefahren int lesen der acta synodalia dess verledenen jahrs.

Ende gekomen ad art. 4 sess. 6 int stuecke van appelleren a classis sententia ad synodum, res. synodus, also die sake thot summige tijden niet konen beth up naestkumpstigen synodum uthgestellt worden, sal die requirant sick addresseren ad deputatos synodi.

3. Ad art. 5 sess. 6, also bij die E. E. h. keine resolutie genomen iss, dat D. deputati synodi dem examen solen bijwohnen, die daer geschehen a professoribus theologiae in academia Groningana, res. synodus, dat D. deputati synodi alssnoch sullen anholden om copiam van dusse resolutie a D. professoribus tho erlangen.

4. Ad art. 6 sess. 6, dat Enum mit einen egen prediger sal versehen worden, darop heft het classis van Loppersum bericht gedaen, dat die van Enum doende bint om einen prediger tho beropen, alss noemlick WESSELUM SÖGELMAN, nu thor tijdt schoelmeister tot Wirdum. Ende also he dem classi ten erstenmael eine unformelicke beropeninge heft getöhnnet, iss ehm van classe injungeret op naeste classicale vergaderinge eine ordentlicke beropinge tho thönen.

Darop het classis van synodo werd vermaenet ende injungeret, dat sie willen achtige geven ende anholden, dat het ordentlick ende spödelick soveel mögेलick möge verrichtet worden.

5. Ad art. 7 sess. 6, dat die collatoren der kercken niemand thot einen prediger wolden beropen, voer ende alehr sie güde testimonia a classe oder D. professoribus gesehen hebben, hiervan relateren D. deputati synodi, dat sie dit punct den E. E. heren hebben geremonstreert ende darop ein favorabel apostill erlanget, dat haer E. E. up het allerfljtgste darop achtige willen nehmen.

6. Ad art. 9 sess. 6, dat den Wederdöperen int Oldampt gene ver-gaderinge möge thogelaten worden, res. syn. dat D. deputati hierom bij die E. E. borgemeisteren ende raht sollen anholden umb tho verboden worden.

7. Ad art. 10 sess. 6, also eine resolutie bij die E. E. warffsherren iss genomen over het punct van die heemlicke copulatie der Wederdöperss, ende den deputatis iss belastet hiervan copiam tho lichten, res. D. deputati, dat sie hierin mit flythe hebben gearbeitet bij D. secretarium JULSING, maer noch niet entfangen.

Belastet derenthalven synodus, dat folgende deputati dit sullen verfehdigen.

8. Ad art. 1 sess. 7 1) belangende die handelung D. ANTONII STROMBERGII, iss afgehandelt.

9. Ad art. 1 sess. 8, dat einen prediger noch die E. heren collatoren behoeren haere stemme tho kopen ende verkopen, item art. 2 sess. 8 vant contract, dat summige collatoren kereckvoegden mit hoeren pastoren, den sie annemen, maken, item art. 4 sess. 8 van die profanatie dess sabbaths, item art. 4 sess. 8 van alle unordeninge, so up den sabbath geschehen, item art. 12 sess. 8 van inhibitie umb die papisten boeken tho verkopen, van disse puncten relateren D. deputati, dat sie dieselvige in haere remonstrantie den E. E. heren Gedeputeerden hebben overgegeven, ende darup hefft D. HILLENIIUS die overgegevene remonstrantie dem synodo vorgelesen.

Ende also hierup noch gene apostil van den E. E. heren iss gefolget umbt vertreck der deputatorum ad synodum nationalem, so wordt van synodo belastet, dat die folgende deputati disse ende andere mehr, so haer in disse acten worden gerecommendeert, avermaels den E. E. heren over tho leveren ende an tho holden, dat haere E. E. wolle gelieven die saken tho maintineren ende soovele moegelik die abusen remedieren.

---

1) „7“ ontbreekt bij YY.

10. Ad art. 5 sess 8 ende 6 art. ejusdem sess., dat niemandt sick eenige beropeninge oder dienst sal anveerden ende int ministerium treden ohne consent dess classis, res. synodus, dat het sal bliven bij die vorige resolutie.

11. Van het predigen in die classicaele vergaderinge oder hoere disputationes werd differeert, beth men entfanget die kerckenordnung dess synodi nationalis.

12. Van die ungedoepte personen tho copuleren, item het judicium van die doepe, so geschehen van den ummelopenden papen, hiervan werd ock verwachtet die resolutie dess synodi nationalis met die kerekenordnung.

13. Het synodus belastet noch haeren deputatis, dat sie solen anholden bij den E. E. magistraet, dat die reliquiae papistarum gantzlick mögen afgeschaffet worden, alss die altaeren tho Siddeburen, Nuijs ende Calepende ende het sacramenthuijsien thot Unstwedde met noch andere, waer sie moegen gefunden worden. Item imgelijcken solen D. deputati anholden, dat die danssschoelen beide in stadt ende Umlanden moegen afgeschaffet worden.

Sess. 5 pomeridiana 23 Junij.

1. Praemissis precibus iss D. praeses voortgefaeren int lesen van die vorige acten ende gekomen ad art. 6 sess. 9, darin den D. deputatis synodi belastet wass mit D. D. RAVENSBERGERO te spreken, dat die studiosi theologiae, ende sonderling die haer exerceren in concionando, haer wolden matigen int habijt haerer kledern.

Resp. D. deputati, dat sie van disse sake mit dem heren professoren gesproken hebben, ende sovoel moeglick dat darin sal geremedieret worden.

2. Ad art. 7 sess. 9 van het wedderdruckent des Heidelbergischen Catechismi mit die Nederlandische Confessie res. synodus, dat die sal uthgestelt worden ende berusten up het werck, dat het synodus nat. hierin gedaen heft.

Hiermit sind geendiget die vorige acten dess synodi Dammonensis.

3. Sindt die acta dess eersten praeparatoriae synodi van vorleden herffst vorgenommen tho revideren ende van D. praeside gelesen, maer darin iss niets nothwendiges um tho noteren vorgefallen.

4. Iss men getreden tot revisie der acten dess laesten synodi praeparatoriae. Ende ock van D. praeside vorgelesen, iss demgelijcken niets nothwendiges [vörgevallen]¹⁾ um in dese acten te insereren, maer verwachten up die puncten het relaess van den D. deputatis synodi nationalis.

1) „[vörgevallen]“ angevuld mit YY.

Sess. 6 antemeridiana 24 Junij.

1. Finita precatione iss D. JOHANNES WOLFIIUS, pastor tho Leens, up sijn begerend ingefordert. Ende audientie vergündt heft hie dem synodo eine schrift overgegeven, darin hie van dem E. E. juncker JULIUS MECKEMA ende die gemeente tho Hoerhusen begeret wordt, dat hie ein jahr lang Hoerhusen met bedienen wolde. Hefft darop begeret, dat die combinatie hem mochte vam synodo geacorderet worden. Daerup heft het synodus het classis van Eenrum verstaen, wat van haer in die sake gedaen iss.

Und also het synodus verstaen hefft, dat het classis up alles heft gelettet ende niet goetgefunden, dat die combinatie stichtlick kan D. WOLFIO concedieret worden, res. synodus, dat sie het laeten berusten bij die sententie dess classis van Eenrum. Word derenthalven D. WOLFIO belastet und injungeret van die combinatie afstandt tho doen.

2. Hefft MARTINUS KERCKMAN ein request dem synodo ingelanget, beclagende sinen soberen standt ende begeret van dem ehrw. synodo ein subsidium. Dith het synodus behertigende heft em 7 carolsgulden verehret.

3. Sind die gravamina, so dem synodo sind overgegeven, vorgekomen ende geventileert.

4. 1 Gravamen, dat die profanatie dess sabbaths insonderheit under den gottesdienst als door lotterijen, pachterijen, gökelijen etc., die gespöret worden tho geschieden, mögen afgeschaffet worden.

Res. synodus, also dese puncten van den D. deputatis synodi in haere remonstrantie van den E. E. heren sindt geremonstreert, so resol. synodus, dat ein jeder prediger, dar hie hierin abusen findet, sal gehalten sijn dith den deputatis synodi over tho geven, die solen gehalten sijn dith den E. E. heren Gedeputeerden vor tho dragen.

5. 2 Gravamen, dat die conventiculen van allerleij secten, Papisten, Mennisten etc. mögen afgeschaffet worden ende van den redgeren niet gemainteret tho worden.

Res. Dit word D. deputatis noch belastet hierover bij die E. E. heren ferner an tho holden.

6. 3 Gravamen, oft geen middel konde verschaffet worden, dat sulcke redgeren (met beleit nochtans der E. E. hövelingen) konden gestelt worden, die selvest geen vianden en waren van die religie maer ten minsten dieselve thogedaen.

Res. synodus. Dit punct werd uthgestellt, beth die acta synodi nat. sind van die hoge overheit gearresteert.

7. 4 Gravamen, dat die uthgeschreven mandaten van bededagen an

tho stellen, unordning der vastelaven tho verbeden etc. tot meerder contentement so der predigern alss der gemeenten, die sie vorgelesen behoren tho worden, henforder mochten gedruket ende einen ider prediger ende dat bij tijdes een exemplaar daervan gelaten worden.

Res. synodus. Wordt den deputatis synodi belastet bij tijdes bij den E. E. heren Gedeputeerden an tho holden, dat die mandaten frohe genoech ende gedruket ommegesandt mögen worden na gedaener thosage, van den E. E. herrn an den deputatis synodi gedaen.

8. 5 Gravamen, dat doch mit flijte möge angeholden worden, dat den olden predigern, die olderdomshalven nicht stichtlick dem predigtampe mehr bedienen konen, mit ein behoerlick underholdt versehen worden.

Res. synodus, dat die classes solen geholden sijn speciale exemplen den deputatis synodi over tho geven. Dieselvige solen haer beste doen hierover bij den E. E. heren an tho holden.

Hierop heft het classis van Suithorm den olden pastoer JOHANNEM ELINGIUM vorgestelt volgende der kerckenordnung art.

9. 6 Gravamen, wat vor ein censura sal worden [gehouden]¹⁾ over die predigers, die ungedoepte und ungeproclameerde personen uth andere ordern herlopende copuleren.

Res. synodus. Also in desen punct gepecceret iss tot Groningen, sind hierup van synodo gefordert die boeckholder van die matrimoniaale saken met die beide costers umb reden tho geven, warum sulcker personen naemen²⁾ sind overgeven den predigern umb tho copuleren.

10. Sind die testimonia examinis gelesen van die predigers, die dit jahr ad ministerium sind thogelaten, alss D. RODOLFI OVINCHI, pastor in Warffum, D. ARNOLDI HOUBINGH, pastor tot Wirdum, ende sijn a synodo geapproveert.

Bij dussen worden D. deputati belastet tho letten up die testimonia D. ARTOPAEI, prediger in Delfzijl. Dessgelijcken 4 personen: HENRICUS SISO tho Winschoet, WESSELUS DORGELO tho Oestwolt, JOHANNES FABRICIUS tot Unstwedde, und JOHANNES PITZENIUS, p. in Saexum.

Sess. 7 pomeridiana 24 Junii.

1. Na gedaen gebede heft D. praeses ummegefraget, oft ock jemand under den broederen dem synodo hadde etwas vor tho stellen. Darup hebben enige classes uth den Umlanden geantwoordet, dolerende over D. HENRICUM RODOLFI, prediger in Groningen, dat hie up den Sondag,

¹⁾ „[gehouden]” aangevuld uit YY.

²⁾ „sulcker personen naemen” naar YY. Onze cod. heeft „sulcke personen naem”.

Misericordias Domini genoempt, welker wass die 11 Aprilis, die classen ende predigers in den Umlanden opentlick in sine predige tot groete scandale solde gelaederet hebben. Begeren darop, dat hie mag tho rede gestelt worden. Iss darop ten eerstemael geciteert tegen 4 uhir in synodo tho compareren, maer iss niet gecompareert. Iss darop ten andermael geciteert tegen 9 uhir dess andern dages tho compareren.

2. Hefft die E. E. DODE VAN AMSWEER ein boeckschen per dn. praesidem dem synodo overgeven, welkes titul iss: Klagende request, praesenteert an die tafel der anwesende h. Staten uith den Omlanden.

Ditselvige boeck iss den heren broedern dess classis Loppersumanae overantwoordet om te doerlesen ende darvan den inholt dem synodo tho refereren.

3. Sind erschienen D. D. deputati ad synodum nationalem Dordracenam, alss D. CORNELIUS HILLENUS, D. GEORGIUS PLACIUS, D. WOLFGANGUS AGRICOLA, D. WIGBOLDUS HOMERI, met haere olderlingen alss die E. licentiatus EGBERTUS HALBES, die E. E. juncker JOHAN RUFLEER. Ende heft D. HILLENUS in dem name siner medegedeputeerden in goeder ordnung ende int korte refereret ende gerepeteret die vorneemste stucken ende puncten, alss het sick int verhandelent dess synodi thogedragen heft, sowel bij den Remonstranten als van der kercken sijde, ende vorneemlick die lieflijke broderlicke eendrachticheit inter orthodoxos so ecclesiastike alss politike int besonder under haer int gemeen under malcander, door welkes alle vorfallende saken in die lehre van beide so uithheemsche alss inlandische thosamen ende die puncten, so die eutaxia ecclesiae angaen, van die inlandische besonder met alle eendrachticheit ende broderlijke lievede afgehandelt ende tot een loflick ende gewunschet einde volbracht ende uithgeföret, darvor die Heer ewiglick sij gelovet, welkes het synodus tegenwoordig met goeden benögen heft angehöret.

Sess. 8 antemeridiana 25 Junij.

1. Praemissis precibus, also D. HENRICUS RODOLFI up die andere citatie, an hem van synodo gedaen, niet erschienen iss, iss ten derdenmael geciteert om 3 uhiren na dem middag tho compareren.

2. Sind up bovengemelte citatie die bockholder JOHAN HAMMINGE over die matrimoniale saken met die beide costers gecompareret, ende befunden, dat 2 paer volcks sind gecopuleert ahne einige vogaende proclamatie ter plaetze, daer sie wonachtig sind, het eene paer up het Sandt, het ander tot Wijrum wonachtig, die doch ock na Godes woord ende der kerckenordnung niet konen gecopuleret worden.

Synodus verordnet, dat vorgemelte HAMMINGE sal gehalten sijn die

instructie van deser ordnung dem synodo aut deputatis te vertönen. Het synodus aut deputati diiss doorgesehen hebbende, sullen daerin doen naer behoer. Ende also dem synodo noch niet vertoent, sind gehalten die D. deputati hierin tho versehen.

3. Hebben die costers gedoleert, dat ock uith die stadt vertrecken sekere personen, die hier sind geproclameert ende gene attestatie van haere proclamatie gefordert om dem prediger ter plaetze te vertönen.

Ordineert het synodus, dat die broedern beide in Stadt ende Umlanden in desen haer conform solen verholden geen personen tho copuleren, sie hebben dan thovorn van die plaetze, daer sie wonen oder thuess hören, sekere attestatie van haere proclamatie vertoent.

4. Iss ock up dess synodi citatie erschienen JOHAN WILCKES, siekentroester in den Dam, ende iss hem vorgestelt sijn unformlicke procedeur tot den predigampte, alss die in den 15 art. sess. 3 iss verhaelet, ende darop sine verantwoordinge angehoret. Erstlick bekent hie opentlick hierin sehr gepceeret tho hebben, ende datselve ten deele siner swackheithalven ende ten deele, dat hie al tho sehr gestoont hadde up sine beropinge ende door raht ende ansprekent sommiger personen. Darop van hem gefordert die personen naemhaftig tho maken, so heft hie under allen D. KLINCKHAMERUM, p. tot Jamsweer, genomineert.

Dit het synodus verstaen ende up allen wel gelettet, res., dat hie JAN WILCKES hier opentlick vor het synodus ende daernae ock vor die gemeente in den Dam sal schultbekennung und afbiddunge doen ende den also hem classi Dammonensi gantzlick submitteren. Ditselve hem vorgestelt sijnde heft mit sonderlinge leedwesen sine schult bekent ende dem synodo umb vergiffenisse gebeden, ende belovet dessgelycken ock sulcke confessie vor die gemeente in den Dam tho praesteren ende sick dem classi gantz subjicieren ende hiernamaels vorsichtiger tho handelen. Darop het synodus uith mitlijden ende gratie tegen sijn persoen hem sine feile vergeven ende, wowol hie ein scherper censeur verdienet, alss dat hie wol gantzlick hadde behoret gerejicieret te worden, so leth het synodus dennoch berusten bij die sententie, in den vorigen 15 art. sess. 3 vervatet.

5. Bij diissen belastet het synodus dem classi Dammonensi, dat sie D. KLINCKHAMERUM over vorbenoemde oorsake solen tho rede stellen ende darna doen naer behören.

Sess. 9 pomeridiana.

1. Fuis ad Deum precib. heft D. praeses vorgestelt, oft ock ein persoen, die sub censura steit, mag ad examen thogelaten worden.

Res. synodus, quod non. Sal derenthalven dese regel van allen classen

geobserveert worden, dat niemand onder censor staende mag tot den examen geadmitteert worden. Darover het classis Dammonensis hiertegen gepeceert hebbende iss gecensureret worden.

2. Heft D. HILLENUS die sententie over die V punten, so up den synodo nat. tot Dordrecht iss gepronuncieret worden, item die kercken-ordning up hetselve synodus gecorrigeert, dem synodo vorgelesen.

Also nu mit diesen die D. deputati haer rapport dem synodo hebben gedaen, beide van lasten dess synodi nat. ende ock provincialis, heft het synodus haer bedancket voer haeren getrouwen flijthe ende arbeit, die sie tot der ehre Godes ende erbouwinge siner kercken hebben angewendet.

3. Iss up vorscheiden citatien gecompareert D. HENRICUS RODOLFI, ende hem voorgesteld uith last dess synodi van D. assessore, woe dat vorscheiden classen in erfaringe sind gekomen, alss solde hie die classen in den Omlanden opentlick van den predigstoel den 11 Aprilis hujus anni gelaedeert hebben, indem dat sie die examina nicht richtig solde volfören, darher dan voel huijrlingen in der kercken tot den dienst quamen. Daerup tho reden gestelt sijnde, heft hie sick verclareet.

Synodus sine verantwoordinge wel ingenomen ende up alles flitig und rijpelic gelettet hebbende, befindet ende ordineert dennoch, dat hie hem door sine vorgebrachte reden niet kan excuseren, maer veelmehr dat solckes van hem iss geschiedt tot kleinachtinge der classen, ock tegens die gewoenlicke ende gebruecklicke orden der kercke. Res. derhalven het synodus, dat hie hier vor het synodus schultbekenninge sal doen ende anloven hem henferner vor so unstiglicke und unbesonnen woorden te wachten.

Dit hem van D. assessore voorgesteld sijnde, vermenende dat hie hem hierna solde gereguleret hebben ende wederom met dem synodo gereconciliert tho worden, so heft hie hem nochtans boven vermöden der synodale censor niet onderwerpen willen, maer iss met hevigen gemoete vandaer gescheiden. Daerup het synodus veroersaket iss die E. E. heren borgemeisters daerover tho consuleren. Sind derenthalven van synodo verordineert D. ANDREAS STRAETMANNUS, assessor, D. WIGBOLDUS HOMERI, D. BARTHOLOMAEUS BILLERBEKE om an die E. E. borgemeisters tho gaen, met haer van disse sake tho delibereren ende haer advyss tho hören.

Sess. 10 antemeridiana 26 Junij.

1. Finita precatone hebben D. assessor met bovengenoemde personen sampt dem secretario D. HENRICO SCHONENBORCH na haere last bij die E. E. heren borgemeistern ende raeth, die sie vergadert funden, gegaen ende der E. E. heren advyss ingebrocht, dat die E. E. heren borgemeis-

teren ende raeth [haer] 1) laten welgefallen, wat het synodus in disse sake gedecreteert hefft.

2. Iss D. HENRICUS RODOLFI uith last van den erb. raht avermaels erschienen ende hem die bovenvermelte sententie vorgehouden. Darop heft D. HENRICUS van synodo begeret, wat hie in disse sake tho voele gedaen hefft, dat het synodus hem datselve wolde vergeven, ende angelovet henfermer vorsichtiger tho handelen ende verclaeret, dat hie up niemand van den tegenwoordigen broeders etwass heft tho praetenderen.

3. Entlick sind in deputatos synodi erwehlet: D. CHRISTOPHORUS UCHTEMANNUS, D. GEORGIUS PLACTUS, D. ANDREAS STRAETMANNUS, D. JOHANNES LOLINGIUS.

4. Also die E. E. heren bovengenoempt dem synodo hebben getrouwelick met raht ende daet bijgewoenet, sind die E. E. heren van D. praeside hochlick bedanckt voer haere goede faveur, dem synodo bewesen.

5. Iss censura morum over die anwesene broeders geholden ende niet censurabels vorgefallen, ende van D. praeside bedancket haeres flytes ende vermaent ferner in aller gottessfruchtigheit voort tho fahren.

Ende iss also met die dancksegginge tho Gott het synodus in goeder frede ende enicheit beschoeten den 26 Junij anno 1619.

BERNHARDUS THEODOR. NORDANUS, p. t. synodi praeses.

ANDREAS STRAETMANNUS, p. t. assessor.

SAMUEL SMALTZIUS, p. t. synodi scriba.

HUBERTUS BRUCHERUS, ecclesiae Harens. et Noortlar. p.

EGBERTUS HALBES, ecclesiae Groning. senior.

HIDDO LAMBERTI Groothuisius, in Farmsum pastor.

REGNERUS WOLFIUS, pastor in Weiwaert manu prop.

BERNHARDUS D'INDEMA, ecclesiastes in die beide Harcksteden m. propria.

HENRICUS HOUBINGIUS, v. d. m. in Zands.

LAMBERTUS HENRICIDES, ecclesiastes in Post et Wittewierum.

WALRAVEN 2), servus J. C. in ecclesia W. Emdana, p. propria.

WOLFGANGUS AGRICOLA, p. in Bedum.

JOHANNES ALBERTI, p. in Noortwolda.

BARTHOLOMAEUS BILLERBEKE, p. in Warffhusen.

PETRUS CRUSIUS, v. d. m. in Saxumhusen.

ADOLFUS STUCKERUS, v. d. m. in Wetzingen.

JOHANNES LUBBERTI, pastor in Grypskereke.

1) [haer]" aangevuld uit YY.

2) „Walraven" YY heeft „W. Walraven".

MARCUS MARSMAN, v. d. m. in Wyrum.

WIGBOLDUS HOMERUS, pastor in Midwolda.

REMBERTUS GEORGII, pastor ecclesiae Medanae testor.

BERNHARDUS GOLDSWERDEN, pastor in Blijham m. prop.

Dese acta synodalia sind van unss underg. deputatis synodi mit dem originali gecollationeert und darmit gelijcklödende befunden.

Actum Groningen den 19 Aug. 1619.

CHRISTOPHORUS UCHEMANNUS, prediger in Groningen.

ANDREAS STRAETMAN, p. in Suitwolda.

JO. LOELINGIUS, p. in Noortbroeck 1).
